



Araştırma Makalesi • Research Article

Araplarda Hakemlik ve Hz. Peygamber'in Kâbe Hakemliği
Arbitration in Arabs and the Prophet's Arbitration in Kaaba

Nur Yıldırım*

Öz: İslâmiyet'in doğuşundan günümüze kadar tüm dünya Müslümanları için ortak kıble olan Kâbe, tarihî süreç içerisinde çok defa yıkılıp yeniden inşa edilmiştir. Bu onarım ve inşalardan biri de İslâm öncesi dönemde Hz. Peygamber'in de mensubu olduğu Kureyş kabilesi tarafından gerçekleştirilmiştir. Kureyş'in Kâbe'yi onarımı sırasında kabileler arasında Hacerülesved'i hangi kabilenin yerine koyacağı ile ilgili ihtilaf yaşandığı ve Hz. Peygamber'in bunu çözüme kavuşturduğu bilinmektedir. Yaşanan bu ihtilafın çözümünde Hz. Peygamber'in üstlenmiş olduğu hakemlikle ilgili farklı görüşler söz konusudur. Bu görüşlerden biri, Hz. Muhammed'in Câhiliye dönemindeki hakemler arasında yer almadığı, onun Kâbe hakemliğinin yalnızca rastlantı sonucu gerçekleştiği yönündedir. Bunun yanı sıra Hz. Peygamber'in İslâm öncesi dönemdeki hakemler gibi bir hakem olduğunu savunanlar da bulunmaktadır. Araştırmada Hz. Peygamber'in hakemliğinin, İslâm öncesi Arap toplumunda cari olan hakemlikten farklı olup olmadığı konuyla ilgili rivâyetler bağlamında kritik edilmektedir. Ancak öncelikle Hz. Peygamber'in Kâbe hakemliği bağlamında Hacerülesved ve Kâbe hakkındaki bazı rivâyetlerin tahlili yapılmıştır. Böylelikle konunun okuyucuların zihninde daha doğru bir şekilde anlaşılması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İslâm Tarihi, Kâbe, Hacerülesved, Kureyş, Hz. Muhammed, Hakemlik.

Abstract: The Kaaba, which has been the common qibla for Muslims all over the world since the birth of Islam, has been destroyed and rebuilt many times in the historical process. One of these repairs and reconstructions was carried out by the Quraysh tribe, of which the Prophet was a member, in the pre-Islamic period. It is known that during the repair of the Kaaba by the Quraysh, there was a dispute among the tribes about which tribe would replace Hajar al-Aswad and the Prophet resolved this dispute. There are different opinions about the arbitration undertaken by the Prophet in the resolution of this dispute. One of these views is that the Prophet Muhammad was not one of the arbitrators in the Jâhiliyyah period, and that his arbitration at Ka'ba was only a coincidence. There are also those who argue that the Prophet was an arbitrator like the arbitrators in the pre-Islamic period. In this study, whether the Prophet's arbitration was different from the arbitration in the pre-Islamic Arab society is criticised in the context of the related narrations. However, firstly, some narrations about Hajar al-Aswad and the Ka'bah in the context of the Prophet's arbitration of the Ka'bah are analysed. In this way, it is aimed to understand the subject more accurately in the minds of the readers.

Key Words: Islamic History, Kaaba, Hajar al-Aswad, Quraysh, Prophet Muhammad, Arbitration.

* Doktora Öğrencisi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

ORCID: 0000-0002-14386739 nurgokhan05@gmail.com

Cite as/ Atıf: Yıldırım, N. (2024). Araplarda hakemlik ve Hz. Peygamber'in kâbe hakemliği. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(1), 127-142 <http://dx.doi.org/10.18506/anemon.1415687>

Received/Geliş: 06 January/Ocak 2024

Accepted/Kabul: 17 March/Mart 2024

Published/Yayın: 30 April/Nisan 2024

Giriş

Geçmişte pek çok defa yıkıma maruz kalan, Müslümanlar için kutsal kabul edilen Kâbe Câhiliye devrinde Kureyş kabilesi tarafından yeniden inşa edilmiştir. Kâbe'nin yeniden inşası esnasında Hz. Muhammed'in üstlenmiş olduğu hakemliğe dair kaynaklarımızda pek çok rivayet bulunmaktadır. Çalışmamızda Hz. Peygamber'in Kâbe hakemliğine dair rivâyetler ele alınmış ve rivâyetlerin değerlendirmesi yapılmaya çalışılmıştır. Bu anlamda araştırmanın kapsamı Kureyş'in Kâbe'yi yeniden inşa etmesi, Hz. Peygamber'in Kâbe hakemliği ve onun söz konusu hakemliği bağlamında Kâbe ve Hacerülesved'e dair birtakım rivayetlerin kritiği ile sınırlandırılmıştır.

Çalışmamızın amacı Hz. Peygamber'in Kâbe'nin yeniden inşası esnasındaki hakemliğinin İslâm öncesi Arap toplumunda yaygın bir biçimde uygulanan hakemlikten farklı olup olmadığını ortaya koymaktır. Ayrıca kaynaklarda yer alan konuyla ilgili rivâyetlerin realiteye uygun bir şekilde ele alınıp değerlendirilmesi ve tarihsel yöntemle incelenerek okuyucuya sunulmasıdır. Bu şekilde bir okumanın olayları anlamaya/anlamlandırmaya çalışan okuyucuya kolaylık sağlayabileceğini düşünmekteyiz. Bir diğer amacımız ise Hz. Peygamber'in hakemliği bağlamında ele alacağımız Kâbe'nin kutsallığı ve Hacerüleseved ile ilgili birtakım rivayetlerin okuyucu tarafından anlamlandırılmasına katkı sağlamaktır. Son olarak böyle bir çalışma ile Allah Resûlünün Peygamberlik öncesi dönemdeki hayatının bir bölümünün aydınlatılması hedeflenmektedir.

Araştırmamızın temel dayanak noktası söz konusu olaya dair rivâyetlerdir. Hz. Peygamberin hakemliğine dair rivâyetler ile o dönemdeki hakemlerin rollerinin karşılaştırılması yapılarak rivâyetlerin değerlendirilmesine gayret edilmiştir. Böylelikle çalışmada, konunun klasik kaynaklar ve çağdaş eserlerde nasıl ele alındığı tespit edilerek konuya dair anlatılar arasındaki farklılıklar ve çelişkiler ortaya konulacaktır.

1. Kâbe ve Kutsallığı: Mekkeli Müşriklerin Kâbeyi Kutsal Saymaları

Kâbe'nin ilk defa ne zaman ve kim tarafından inşa edildiği ihtilafıdır (Ünal, 2001). Konuyla ilgili tercih edilen görüş Kâbe'nin, İbrahim Peygamber'in putperestliğe karşı mücadelesinin ardından temellerinin yükseltildiği yönündedir (Âlûsî, ty.: 1/230; Bûti, 2016: 72). Bu iddianın Kur'an-ı Kerîm ve hadislerde dayanakları bulunmaktadır. Konuyla ilgili âyetlerden bazıları şu şekildedir: "İbrahim'i Beytullah'ın bulunduğu yere yerleştirdiğimizde de şöyle demiştik: Bana hiçbir şeyi ortak koşma; tavaf eden, kıyamda bulunan, rükûa ve secdeye varanlar için evimi temiz tut" (el-Hac 22/26). "İbrahim İsmail ile birlikte Kâbe'nin temellerini yükseltiyordu: 'Ey Rabbimiz! Bizden bunu kabul buyur, şüphesiz sen işitensin, bilensin" (el-Bakara 2/127).

Buhârî'de yer alan şu rivayet de bu görüşe dayanak oluşturmaktadır: "...Sonra İbrahim, İsmail'e şöyle söyledi: "Allah, bana bir emir verdi." İsmail: "Rabbinin sana emrettiğini yap." Dedi.

İbrahim: "Bana yardım edecek misin?"

İsmail: "Evet."

İbrahim, yüksek bir tepeye ve onun çevresine işaret ederek şöyle dedi: "Allah, evi şuraya yapmamı emretti." (Buhârî, "Kitâbu Ehâdisi'l-Enbiya", 9; Ezrakî, 2002: 59; Bûti, 2016: 74).

Kâbe, İslâm'dan sonra tüm dünya Müslümanlarının kiblegâhı olmuştur. İbrahim Peygamber'in getirmiş olduğu tevhid inancı insanlar tarafından bozulunca Kâbe de putların meskeni haline gelmiştir. Bu durum Resûlullah'ın peygamberliğini ilan edip Mekke'yi fethetmesine kadar devam etmiştir. Ancak Mekke'nin fethinden sonra Kâbe yeniden tevhid inancının sembolü haline gelmiştir (Ezrakî, 2002: 38-43).

Kur'an'da Kâbe'nin kutsallığına dair çok sayıda âyet yer almaktadır (Âl-i İmran 3/96; el-Mâide 5/97; el-İbrahim 14/37). Ancak ona atfedilen kutsallık elbette ki müşriklerin kendi putlarına yükledikleri kutsallıktan tamamen farklıydı. Bu bina Allah'ın evi olarak insanlar tarafından mukaddes sayılmaktaydı. Kâbe'nin kendi başına insanlara ne zararı ne de yararı dokunabilmekteydi. Onu anlamlı kılan tek şey Allah'ın onu insanlar için mâbed olarak belirlemiş olmasıydı.

Hız. İbrahim'i ataları olarak kabul eden Araplar, onun inşa ettiği Kâbe'ye büyük önem verirlerdi. Ancak Mekke'nin idaresini elinde bulunduran Cürhümlülerin Kâbe'ye saygısızlık yaptıkları, insanların Kâbe'ye takdim ettiği hediyeleri çaldıkları zikredilmiştir (Ezrakî, 2002: 29; Önkâl, 1993: 138). Cürhümlüler'den sonra Mekke'ye hâkim olan Huzâalılar döneminde Kâbe birkaç defa Yemenlilerin saldırısına uğradıysa da Huzâalılar Kâbe'yi korumayı başarmıştır (Ezrakî, 2002: 34; Çelikkol, 2013: 98). Hız. Peygamber'in atalarından Kusay b. Kilâb dönemine gelindiğinde de Kâbe ve etrafı harem kılınmıştır. Harem'de savaş yapılmaması, orada cünüp olarak bulunulmaması gibi Mekkelilerin Harem'e dair birtakım kuralları bulunurdu (İbn Sa'd, 2001: 54; Çelikkol, 2013: 98; Azimli, 2016: 110). Bunun yanı sıra Kâbe'ye gösterdikleri ihtiram ve tazimden ötürü Mekkeliler Kâbe'ye ayakkabı ile girmezlerdi. Bu hususta da hassas davranırlardı. (İbn Sa'd, 2001: 1/123; Ünal, 2001: 20). Kureyşliler Kâbe'ye duydukları saygı, bağlılık ve onun kutsallığından ötürü ciddi anlamda tahribata uğrayan Kâbe'yi güçlendirmeyi kendileri için zaruri bir görev addederlerdi. Onların Kâbe'ye olan tazimleri İbrahim Peygamber'in dininden kalmaydı (Bûti, 2016: 72).

Mekkelilerin Kâbe'ye olan saygılarının göstergeleri günlük yaşamlarına yansımaktaydı. Meselâ ihtiramlarından dolayı evlerini Kâbe'den daha yüksek inşa etmezlerdi. Öyle ki evlerini yapan ustadan bu hususa özellikle dikkat etmesini isterlerdi. Onlar nezdinde bu durum adeta uymak zorunda oldukları bir kanun hükmündeydi. Fakat Kâbe'den daha yüksek evler yapıldığına dair gelen rivâyetlerden zamanla bu geleneğin yıkıldığı anlaşılmaktadır (Ezrakî, 2002: 105; Çelikkol, 2013: 84; Azimli, 2016: 109).

Mekkelilerce mukaddes sayılan Kâbe'nin bakımı, korunması vb. gibi görevlerden mesul olmak da Kureyş nezdinde çok büyük şeref ve saygınlık ifade etmekteydi. Bunlar arasında rifâde, sikâye, hicâbe, kıyâde, livâ vs. pek çok görev bulunmaktaydı (Ezrakî, 2002: 37-38; Ünal, 2001: 19). Bununla birlikte Kureyş Kâbe'yi yeniden inşa ettikten sonra onu Pazartesi ve Perşembe günleri açıyor, oraya sadece kendi istedikleri kimselerin girmesine izin veriyorlardı. Bunun için Kâbe'nin kapısında oturup onun bekçiliğini yapan korucuları vardı. Oraya istemedikleri bir kimse girmeye kalkışırsa onu iterek düşürürlerdi. Hatta bu şekilde düşürülme bazen ölümlere de sebep olurdu (İbn Sa'd, 2001: 1/123; Ezrakî, 2002: 1/65).

Yukarıda zikrettiğimiz tüm bu hususlar göz önüne alındığında akla şu soru gelmektedir: Kâbe, Mekkeliler için sadece inanç anlamında mı önem arz etmekteydi yoksa onlara bu dünyada farklı açılardan da yarar sağlamakta mıydı? Bilindiği üzere Mekkeliler genellikle ticaret ile uğraşan kimselerdi. Tüccar olan bu kimseler elbette ki Kâbe'nin dinî anlamda insanların saygı duyduğu bir mekân olduğunu biliyorlardı. Kendileri için gelir kaynağı olabilecek böylesi bir yeri göz ardı etmeleri mümkün değildi. Zira Onlar Kâbe'yi ekmek kapısı olarak da görüyorlardı.¹ Örneğin Ahmesî olmayan bir kimsenin Kâbe'de tavaf edebilmesi için elbise kiralaması gerekirdi.² Yine aynı şekilde ihramlıyken Harem dışından getirilen yiyeceklerin yenilmesi de yasaktı. Bunun yerine Harem'deki yiyecekler ya misafir olarak ya da satın alınarak yenilebilirdi (Ezrakî, 2002: 66). Bunun gibi uygulamalar Kureyş için ekonomik anlamda ciddi katkı sağlıyordu. Zira Kâbe'nin halen aynı fonksiyonu icra ettiği görülmektedir.

Görüldüğü üzere hem dinî hem de ekonomik açıdan öneme sahip olan ancak yangın, sel gibi nedenlerden ötürü tahribata uğrayan mabedin yıkılmasını Mekkeliler hoş karşılamamaktaydı. Zira Mekkeliler Kâbe'nin yıkılmasını günah olarak addetmekteydiler. Hatta Kâbe'yi yıkmaları halinde cezalandırılacaklarını düşünüp onu yıkıp yeniden yapma konusunda ikilemde kalmaktaydılar. Ancak bir yandan da hasar görmüş, yıkılmak üzere olan bu kutsal yapıyı kendi kaderine terk etmeye de gönülleri razı gelmemekteydi. Yukarıda da değindiğimiz gibi Kâbe onlar için hem ataları İbrahim'den kalma mukaddes bir mekân hem de kendilerine ekonomik olarak önemli katkılar sunan bir yer olması

¹ Kâbe'nin Kureyşlilere ticari imtiyaz ve avantaj sağlaması hususunda bkz. (Hizmetli, 2011:202; Ünal, 2001: 20).

² Câhiliye devrinde Mekke'de ikamet eden ve Kâbe'nin hizmetinden sorumlu olan Kureyş ve akrabası ile ittifak halinde olduğu bazı kabilelere hums denilmekteydi. Bunlar dışında kalan kabileler ise hille olarak isimlendirilmekteydi. Kureyş ve ona bağlı olan kabilelere hums denilmesinin sebebi inançlarında, yaşayışlarında taviz vermeyip katı olmaları, savaşta ise cesur ve güçlü olmalarıdır. Hums mensubu kimselere de Ahmesî denilmekteydi (Uslu, 1998: 364). Ahmesilerin özellikleri ve sahip oldukları ayrıcalıklar hakkında detaylı bilgi için bkz. (Ezrakî, 2002: 65-69).

hasebiyle önem arz etmekteydi. Bu anlamda onun bakımını yapmak âciliyet ve önem arz eden bir durum olarak görünmekteydi.

Kâbe'nin kendisine duyulan ihtiram dolayısıyla inşa edildiği malzeme de kutsal kabul edilmekteydi. Ancak mukaddes mekanın önemli bir cüzü kabul edilen Hacerülesved'in ayrı bir konumu bulunmaktaydı. Kabileler arasında neredeyse savaşa sebebiyet verecek Hacerülesved niçin bu kadar önemliydi? Kaynaklarda Mekkelilerce büyük bir önem taşıyan Hacerülesved'in Hz. İbrahim tarafından tavafa başlangıç yerini belirlemek için Ebû Kubeys dağından getirildiği ifade edilmektedir (İbn İshâk, 1976: 75-76; Azimli, 2016: 111). Müşrikler bu taşı kutsal kabul edip tavaf sırasında mesh etmekteydiler (İbn Habîb, (ty.): 311; Azimli, 2016: 111). Hacerülesved'e duydukları kutsallık hissinden ötürü onu yerine yerleştirme görevinin şeref ve saygınlık kazanmak için tüm kabileler kendilerine verilmesini istiyordu. Nitekim anlaşmazlık ortaya çıkmasının sebebi de buydu.

Hacerülesved'in mukaddes sayılmasının rivâyetlerdeki anlatılara da yansıdığını görmekteyiz. Zira onun hakkında kaynaklarda çok sayıda uydurma sayılabilecek rivâyet mevcuttur. Örneğin; Hacerülesved'in, bezm-i eleste Allah'ın tüm insanlardan onların rabbi olduğuna dair aldığı sözü içinde barındırdığı ve ondan bu söze sadık kalan kişilere kıyamet günü şahitlik etmesi isteneceği anlatılmaktadır (Ezrakî, 2002: 123; Ögüt, 1996: 434).

Aynı şekilde Hacerülesved hakkında zikredilen bir hadiste Allah'ın kıyamet günü Hacerülesved'i getireceği ve ondan kendisini istilâm edenlere şahitlik etmesini isteyeceği belirtilmektedir (İbn Mace, "Menâsik", 32; Ögüt, 1996: 434).

Yine bu taşın aslında süt gibi bembeyaz olduğu fakat kendisine el süren insanların günahları sebebiyle simsiyah olduğu nakledilir. Başka bir rivâyete göre ise müşriklerin ona dokunması sonucunda simsiyah olmuştur (İbn İshâk, 1976: 75; Ezrakî, 2002: 124; Hamidullah, 2017b: 36). Bir taşın insanların günahlarını yüklenmesi ve bunun neticesinden de simsiyah olması garipsenecek bir durumdur. Bu tür rivâyetleri okuyunca insanın aklına bazı sorular gelmektedir. Şöyle ki mesela bu taş mıknaş gibi bir şey mi ki insanların günahlarını çekiyor ya da günahlarımız metal mi ki mıknaş olarak düşünülen Hacerülesved'e yaklaşıncaya ona iltisak etmektedir? Basit bir şekilde ifade etmeye çalıştığımız bu düşünce bile bu rivâyetlerin daha sonraki süreçte Hacerülesved'in mukaddes olduğuna dair abartılmış olarak nakledilen anlatılar olduğunu göstermektedir. Kaldı ki Kur'an'da Allah şöyle buyurmaktadır: "Hiçbir günahkâr başkasının günahını yüklenmez (taşıdığı kendi günah yüküdür). Günah yükü ağır gelen kimse onun taşınması için yardım çağrısında bulunsa –çağrılan yakını bile olsa- o yükten hiçbir şeyi başkası üzerine almaz..." (el-Fâtır, 35/18).

Kur'an'da da ifade edildiği gibi hiç kimse bir başkasının günah yükünü yüklenemezken nasıl olur da cansız bir maddenin böyle bir özelliği olduğu düşünülebilir. Buna karşın taşın kararmasıyla ilgili daha bilimsel açıklamalar da bulunmaktadır. Nitekim Hacerülesved'in Câhiliye döneminde çıkan bir yangın nedeniyle siyahlaştığı da ifade edilmektedir (Ezrakî, 2002: 124; Azimli, 2016: 111; Ögüt, 1996: 434). Yukarıda zikredilen Kur'an âyetlerinde kastedilen yüklenme olayı amelî ve uhrevî bir sorumluluk iken taşların mıknaş gibi günahları çekmesine dair yaptığımız kıyaslamamızın doğru olmayacağı düşünülebilir. Ancak böylesi bir düşünce kendi içerisinde tezatlık teşkil eder. Zira âyetlerdeki yüklenme olayı amelî ve uhrevî bir sorumluluk olduğu halde nasıl olur da bir taş olan Hacerülesved insanların uhrevî sorumluluğunu çekebilir. Yani maddi bir varlığın manevi anlamdaki sorumluluklarımızı yüklenmesi akla ve mantığa aykırı bir durumdur.

Konuyla ilgili kaynaklarımızda çok sayıda rivâyet yer almaktadır. Kanaatimize göre bu tür rivâyetler sonraki süreçte insanların Hacerülesved'in mukaddes olduğunu kanıtlama adına ürettiği anlatılardır.

2. Kureyş'in Kâbe'yi Yeniden İnşası

Kureyş'in Kâbe'yi yeniden inşa etmesini iki başlık altında ele alacağız. İlk olarak Kureyşlileri Kâbe'yi yeniden inşa etmeye iten sebeplere temas edeceğiz. Daha sonra ise Kâbe'nin Kureyş tarafından inşa edilme sürecine temas edeceğiz.

2.1. Kâbe'nin Yeniden İnşa Edilmesinin Sebepleri

Kâbe'nin Kureyş tarafından yeniden inşa edilmesi ile ilgili kaynaklarda birçok neden zikredilmektedir. Biz bu nedenleri şöyle sıralayabiliriz:

1. Kâbe'de yangın çıkması: Söz konusu olayla ilgili olarak aktarılan rivâyete göre bir kadın Kâbe'yi tütsülemek için öd ağacını yakar. Tam o sırada buhurdanlıktan sıçrayan bir kıvılcım mâbedin örtülerini tutuşturur. Bu yangın sebebiyle Kâbe'de büyük hasar oluşur. Kaynaklardan bazıları Kureyş'in bu yangından sonra Kâbe'yi onardığını ve bu olayın Hz. Muhammed'in ergenlik zamanına denk geldiğini aktarır (Zührî, 1981: 41; Ezrakî, 2002: 63; İbn Kesîr, 1997: 2/300; Şulul, 2018: 254; Avcı, İdris, 2016: 48; Azimli, 2010: 98).
2. Mekke'ye yağın şiddetli yağmur sonucunda oluşan sel nedeniyle Kâbe'nin hasar görmesi: Yaşanan bu sel Kâbe'ye ciddi anlamda zarar vermiştir. Öyle ki Kureyş Kâbe'nin yıkılmasından endişe etmiştir (İbn Sa'd, 2012: 1/120; Belâzûrî, 1996: 1/108; İbn Kesîr, 1997: II, 300; Heykel, 1945: 55; Balcı, 2016: 286-287; Apak, 2010: 141; Sarıçam, 2011: 72; Mevdudî, 2016: 667; Yıldırım, 2018: 89).
3. Kâbe'ye ait olan değerli hediyelerin çalınması: O dönemde Kâbe'nin duvarları yüksek değildi, çatısı da yoktu. Ayrıca Kâbe'nin kapısı da çatlamış ve neredeyse dökülecekti. Kâbe'nin bu durumu içindeki kıymetli hediyelerin çalınmasına neden oluyordu. Bu duruma binaen rivâyetlerde bir gün Kâbe'den bir süs eşyası, inci ve cevher işlemeli altından bir ceylan heykeli çalındığı anlatılmaktadır (İbn Hişam, 2005: 1/192-193; İbn Sa'd, 2012: 1/120; İbnu'l-Esîr, 1987: 1/571).

Kanaatimize göre kaynaklarda yer alan yukarıda zikrettiğimiz sebeplerden yalnızca birinin değil hepsi Kureyş'in Kâbe'yi yıkıp yeniden inşa etme gibi önemli bir karar almasına etki etmiş olmalıdır. Çünkü birçok defa sel ve yangın gibi afetlere ve insanların hırsızlık gibi saldırılarına maruz kalan Kâbe'nin duvarlarında, kapısında ve Hacerülesved'de önemli derecede hasar meydana gelmiştir (Öğüt, 1996: 433). Bu hasarlar her defasında tamir edilmeye çalışılmış, neredeyse bina çökmeye yüz tutmuştur. Bunun yanı sıra Kureyş kabilesi daha evvel anlattığımız hırsızlık olaylarından da rahatsızlık duymuş olmalı ki Kâbe'yi yıkıp yeniden inşa etme kararı almıştır.

Tüm bunların yanı sıra Araplar için mukaddes sayılan Kâbe ve Hâcerülesved ile ilgili kaynaklarda birtakım rivayetler yer almaktadır. Hz. Peygamber'in Kâbe hakemliğine değinmeden önce bu tür anlatılara yer vererek Araplar nezdinde Kâbe ve Hacerülesved'in önemini ortaya koymaya çalışacağız. Nitekim Araplar Kâbe gibi Hacerülesved'e de çok büyük değer atfetmekteydiler. Öyle ki bu taşı hangi kabilenin yerine koyacağı meselesini aralarında çözemeyen kabileler karşı karşıya gelmişler ve hakem tayin etmek durumunda kalmışlardır. Malum olduğu üzere Hz. Peygamber bu olayda hakemlik yapmıştır.

Kureyşlilerin Kâbe'ye olan aşırı tazimleri, onların Kâbe hakkında efsanevi türden bazı anlayışlar geliştirmelerine sebebiyet vermekteydi. Öyle ki müşrikler Kâbe'ye el sürmekten bile çekiniyorlardı. Hasar görmüş olan duvarlarını yıkıp tekrardan yapmayı planlıyorlar, ancak mukaddes olan bu mekânı yıkmakla günah işlemekten ve bu sebeple de başlarına bela ve musibet gelmesinden korkuyorlardı. Konuyla ilgili bir rivayette Kâbe'nin duvarından her gün güneşlenmek için çıkan yılan onların bu konudaki endişelerini ve tereddütlerini daha da artırdığı anlaşılmaktadır. Anlatıya göre Kâbe'ye hediye olarak sunulan şeylerin atıldığı kuyuda bir yılan vardı. Bu yılan her gün kuyudan çıkıp Kâbe'nin duvarında güneşleniyordu. Yılanı gören Kureyşliler de ondan korkup çekiniyorlardı. Zira bir kimse kuyuya yaklaşınca yılan toplanıp ses çıkarıyor ve ağzını açıyordu. Yine bir gün yılan her zamanki gibi Kâbe'nin duvarında güneşlendiği bir vakitte Allah onlara daha önce hiç görmedikleri bir kuşu³ gönderdi.

³ Hamidullah, bu kuşun Cenûbî Afrika kuşu olduğunu ifade eder. Bkz. (Hamidullah, 2017b: 33).

Bu kuş yılını güneşlendiği yerden kapıp götürdü. Bu olaya şahit olan Kureyşliler “Allah herhalde bizim istediğimiz şeyden memnun kaldı. Samimi işçi var, kereste var. Allah yılını da götürttü” dediler (İbn İshâk, 1976: 83-84; İbn Hişâm, 2005: 1/193; Taberî, 1966: 2/286-287; Süheylî, 1997: 1/337; İbnü'l-Esîr, 1987: 1/572; Hamidullah, 2017b: 33; Lings, 2010: 46). Ancak yılının kuyuda bulunma amacı muhtemelen sıcaklıkların tesiri ve Kâbe için adak olarak sunulan kurban etlerini yemekti (Azimli, 2016: 99). Yoksa zannedildiği gibi yılının o kuyuda bulunmasında bir olağanüstülük söz konusu olmadığı kanaatindeyiz. Yılan, insanların kuyuya yaklaştığını görünce kendisine zarar vereceklerini düşündüğünden ses çıkarıp ağzını açmış olmalı. Böylesi durumlarda evcil olmayan hayvanların genel olarak kendilerini koruma adına bu ve benzeri tepkiler verdikleri hepimizin malumudur. Yılanın bu tepkisinden insanların korkması da gayet tabiidir. Fakat maalesef ki olay, kaynaklarımızda abartılarak adeta bir efsane gibi anlatılmaktadır.

Kaynaklarda Kâbe hakkında abartılı olarak anlatılan bir başka rivâyete göre ise Kureyş Kâbe'yi yıkmak ve yeniden yapmak için kesin karar aldığı zaman Ebû Vehb Âmir b. Aziz ayağa kalkarak Kâbe'den bir taş almıştır. Ancak taş onun elinden düşüp yerine geri dönmüştür (İbn İshâk, 1976: 84; İbn Hişâm, 2005: 1/194; Taberî, 1966: 2/287; Şulul, 2018: 255; Balcı, 2016: 288). Bunun üzerine Ebû Vehb “Ey Kureyş halkı! Kâbe'nin yapımına ancak temiz kazancınızı sokun, onu harcayın haksız para, fahişe kazancı, faiz kazancı ya da insanların birbirinden haksız yollarla elde ettiği paraları karıştırmayın” demiştir.⁴ (İbn İshâk, 1976: 84; İbn Hişâm, 2005: 1/194; Taberî, 1966: 2/287; Süheylî, 1997: 1/337; İbnü'l-Esîr, 1987: 1/572; İbn Kesîr, 1997: II, 301; Mevdudî, 2016: 667). Bu durumu gören Kureyşliler onun yıkımını uğursuzluk olarak değerlendirerek cezalandırılacaklarını düşünmüşler, Kâbe'yi yıkmaktan çekinip, korkmuşlardı (İbn İshâk, 1976: 84; Taberî, 1966: 2/287-288). İnsanların bu tavırlarını gören Velîd b. Muğîre onlara “Ben sizi şu Kâbe'nin yıkılması konusunda düşüğünüz türkeklikten kurtarayım” diyerek kazmayı eline alarak Kâbe'yi yıkmak için işe koyulmuştu. Bir yandan duvarı yıkmaya çalışırken bir yandan da “Allah'ım mâni olma. Şüphesiz biz, ancak hayır diliyoruz.” deyip iki rükün tarafını yıkmıştı. İnsanlar o gece sadece Velîd b. Muğîre'yi gözetleyip “Bakalım, onun başına ne felaket gelecek. Eğer başına bir şey gelirse Kâbe'nin hiçbir tarafını yıkmayız ve yıkılan yeri de eski haline getiririz. Eğer başına bir şey gelmezse, Allah yaptığımız şeyden hoşnut demektir.” diye söylenmişlerdi. Gece boyunca Velîd'in başına herhangi bir musibet gelmeyince ertesi sabah insanlar da onunla birlikte Kâbe'yi yıkmaya başlamışlardı. Velîd, Kâbe'nin temeline gelince insanlar ona yardım etmişti. Sonunda mızrak demirleri gibi olan yeşil temel taşlarına ulaşınca Kureyş'ten bazı kimseler o taşlardan bir kısmını almışlardı (Zührî, 1981: 41; İbn İshâk, 1976: 85; İbn Sa'd, 2012: 1/121; Taberî, 1966: 2/288; Süheylî, 1997: 1/338; İbnü'l-Esîr, 1987: 1/572-573).

Konuya dair bir diğer abartılı anlatımda ise Kâbe'yi yıkan Kureyşli bazı adamlar “Kâbe taşlarından ikisini birbirinden ayırmak için aralarına demir kazma sokun” demişlerdir. Bunu yaptıklarında taş yerinden oynayıp tüm Mekke sarsılınca Kâbe'nin temellerini yıkmaktan korkmuşlardır (İbn İshâk, 1976: 85; İbn Hişâm, 2005: 1/195; Taberî, 1966: 2/289).

Yukarıda bahsettiğimiz rivâyetlerin o dönemde müşrik Araplar tarafından uydurulduğu düşünülmektedir. (Azimli, 2010: 100). Araplar içerisinde çok sayıda put barındıran mukaddes bir mekânın kutsallığını insanlara bu gibi olaylarla anlatarak, ona zarar verilmesini engellemek istemiş olmalılar. Bu inanç aynı zamanda mezkur anlatıların yaygınlığını artırarak kaynaklarda aktarılmasını da sağlamış gözüküyor. Zira yukarıda da yer verdiğimiz gibi ilk dönem siyer ve İslâm tarihi kaynaklarında söz konusu anlatılara rastlanılması bu durumun açık bir göstergesidir.

2.2. Kâbe'nin İnşa Süreci

Öncelikle şunu belirtmek gerekir ki Kâbe tarih boyunca pek çok defa yıkım yaşamıştır. Hz. İbrahim'in ilahî emir ile yaptığı Kâbe bu dönemde de ciddi anlamda tahribata uğrayınca Kureyşliler onu yeniden inşa etme gereksinimi duymuşlardır. Ancak Kureyş'in bu girişiminden çok sonraki yıllarda Yezîd b. Muâviye'nin emriyle Kâbe, Şamlı askerlerin saldırısı sonucunda yanmış ve ardından yeniden inşa edilmiştir. Ayrıca Peygamberimiz döneminde Müşriklerin Kâbe inşasında yanlış yaptıklarına, bir kısmını dışarda bıraktıklarına dair Hz. Peygamber'in Hz. Aişe'yle konuşması esnasında dile getirdiği

⁴ Ancak bazı anlatılara göre bu konuşmayı Velîd b. Muğîre gerçekleştirmiştir.

şikayeti (Tirmîzî, “Hac”, 48; Şulul, 2018: 258) dikkate alan Abdullah b. Zübeyr de Kâbe’yi yıktırıp yeniden inşa etmiştir (Ezrakî, 2002: 79-80; Taberî, 1966: 582). Bundan başka Abdullah b. Zübeyr’in öldürülmesinin ardından da Kâbe’nin yeniden inşa edildiği rivâyet edilmiştir (Bûti, 2016: 75; Ünal, 2001: 16). Kâbe’nin yeniden inşası bunlarla sınırlı olmayıp çok defa bu hususta girişimler olmuştur.⁵ Fakat konumuz açısından da önem arz eden nokta Kureys’in bu inşası sırasında Hz. Muhammed’in üstlenmiş olduğu hakemlik rolüdür.

Kâbe’yi yeniden inşa etme kararı net olarak alınmıştı. Ancak bunun için gereken malzemeyi Mekke’de bulmak o dönem için mümkün değildi (Azimli, 2010: 98). Kâbe’nin yapımı konusunda gereken yardımlar toplandı. Bu anlamda her kabile bir miktar para verdi. Malzemenin bir kısmı satın alındığı halde eldeki malzeme yeterli değildi. Tam bu sırada Yemen’de kilise inşa edilmek üzere içerisinde mermer, demir ve tahta gibi inşaat malzemeleri bulunan bir gemi Bizans imparatorunun emri ile Mısır’ın Kulzûm şehrinden yola çıkarıldı. Gemi Kureys’in Kâbe’yi yeniden inşa etmeye karar verdiği sıralarda Cidde’den önceki liman olan Şuaybe’de karaya oturdu (Ezrakî, 2002: 58; İbnü’l-Esîr, 1987: 1/572; Âlûsî, ty.: 1/232; İbn Kesîr, 1997: 2/301; Hizmetli, 2011: 202; Sarıçam, 2011: 72; Avcı, 2018: 200). Geminin⁶ parçalandığını duyan Muğire b. Şu’be ve Kureyşten bir heyet bu fırsatı kaçırmayarak gemiye gidip kerestesini satın aldılar (İbn İshâk, 1976: 83; Taberî, 1966: 2/287; Süheylî, 1997: 1/337; Apak, 2010: 141; Lings, 2010: 46; Avcı, İdris, 2016: 48).

Kâbe’nin inşası esnasında ortaya çıkan ilk anlaşmazlık Hacerülesved’in yerleştirilmesi değildir. Henüz Kâbe’yi yıkıp daha sonra yeniden yapma işine karar verildikten hemen sonra aralarında hangi kabilelerin nereden başlayacağı sorunu ortaya çıkmıştır. Bunun üzerine Velîd b. Muğire, meselenin halli için kura çekimini önermiştir. Kureys bu kura çekimini Hübel’in huzurunda gerçekleştirmiştir. Kureyşliler söz konusu bu kura için kendi aralarında dört grup oluşturmuştur (Taberî, 1966: 2/288; Ezrakî, 2002: 64-65; Heykel, 1945: 55; Türker, 2008: 126). Bu taksimata göre kapı tarafı Abdümenâf ve Zühre oğullarının, Rüknu Esved ile Rüknu Yemanî arasındaki yer Mahzûm, Teym oğulları ve onlara intisap eden Arap kabilelerinin sorumluluğuna verilmiştir. Dış kısım Cumâh ve Sehm’in, Hicr (Hicr-i İsmâil) Abdüddâr b. Kusayy, Esed b. Abdüluzzâ ile Adıyy b. Ka’b oğullarına düşmüştür (İbn İshâk, 1976: 85; Taberî, 1966: 2/288).⁷

Kureyşli kabileler kendilerine düşen kısımları yapmak için hazırlıklara giriştiler. Taşların toplanıp içlerinden işe yarar olanların ayıklanmasını emrettiler. Hz. Muhammed’in de onlarla beraber taşları taşıdığı anlatılır. Rivâyetlerde onun peştimalini (izâr) boynuna koyup taşları o şekilde taşıdığı aktarılır. Hatta taş taşımaktan omuzlarının yara olduğu rivâyet edilir (İbn Sa’d, 2012: 1/121; Hasan, 1987: 1/101; Hamidullah, 2017a: Sarıçam, 2011: 72; Şulul, 2018: 255-256; İrfan Yücel, 2016: 38). Diğer bazı kaynaklar ise Hz. Peygamber’in, amcası Abbâs ile birlikte taş topladığını naklederler (Ezrakî, 2002: 63; Buhârî, “Menâkıbu’l-Ensâr”, 25; Balcı, 2016: 287; Apak, 2010: 141; Sarıçam, 2011: 72; Türker, 2008: 127). Ayrıca bir rivâyete göre Hz. Peygamber’in taşları taşırken izarının açılması üzerine kendisine “avret yerlerini ört” diye seslenilmiş. Nidayı duyan Allah Resûlü aniden yere yığılmıştır. Anlatılarda bunun Resûlullah’a yapılan ilk nida olduğu zikredilir. Ebû Talip “yeğenim izârını başımın üzerine koy” deyince Hz. Peygamber “başıma gelen şey benim hareketim sebebiyledir” diye karşılık verir. Bu olaydan sonra Peygamber’in avret yerlerinin hiç görülmediği aktarılır (İbn Sa’d, 2012: 1/121; Şulul, 2018: 255-256).

Kureyşliler, Kâbe’nin tavanını tutması için yerden yukarıya doğru on beş adet direk uzatarak onu altı sütun üzerine bina ettiler (İbn Sa’d, 2012: 1/122; Türker, 2008: 127; Azimli, 2010: 99). Kureyşliler

⁵ Tarih boyunca Kâbe’nin yıkılıp yeniden yapılması ile ilgili bkz. (Bûti, 2016: 74-77; Ünal 2001: 16-17).

⁶ Bu geminin yapı ustası ve marangoz olan tüccar Bâkûm er-Rûmî’ye ait olduğu zikredilir. İbn İshâk ise geminin sahibinin ismini zikretmeksizin Rûmlu birine ait olan geminin Cidde limanında karaya oturup parçalandığını aktarır (İbn İshâk, 1976: 83; Taberî, 1966: 2/287; Süheylî, 1997: 1/337).

⁷ İbn Sa’d da yer alan rivâyette ise Hacerülesved ile Hicr-i İsmâil arasındaki kısmın Abdümenâf ve Zühre oğullarına, Hicr-i İsmâil ile diğer Hicr rüknu arasında bulunan bölüm Esed b. Abdüluzzâ ile Abdüddâr b. Kusayy kabilelerine, Hicr rüknu ile Rüknu-i Yemânî arasındaki kısım da Teym ve Mahzum oğullarına, Rüknu-i Yemânî ile Hacerülesved arasındaki bölüm Sehm, Cumâh, Âdî, Âmir b. Lüey kabileleri arasında pay edilmiştir (İbn Sa’d, 2012: 1/120).

buna ilaveten Kâbe'nin yüksekliğini 9 arşından 18 arşına çıkardılar (Ezrakî, 2002: 64; Ünal, 2001: 16). Ayrıca Bizanslıların gemisinden aldıkları tahtaları Kâbe'nin tavanının yapımında kullandılar (İbn İshâk, 1976: 83; Taberî, 1966: 2/288). Böylelikle tavanı olmayan Kâbe'ye ilk tavanı Kureyşliler yaptılar (İbn İshâk, 1976: 89).

Kureyşliler, malzemenin yetersiz gelmesinden ötürü “Kâbe'nin Hicr tarafındaki eski temelini dışarıda bırakıp duvarı biraz içeri çekmek suretiyle, yapıyı küçültmek zorunda kaldılar” (Ezrakî, 2002: 64; Mevdudî, 2016: 668; Azimli, 2010: 99; Şulul, 2018: 257). Kâbe'nin bu durumu hakkında Hz. Aîşe'den şu rivâyet aktarılır: “Ben, Beytullah'ın içine girip orda namaz kılmayı arzu ederdim. Resûlullah (as), elimden tutup beni Hicr'e götürdü. Ve bana 'Beytullah'a girmek istiyorsan Hicr'de namaz kıl! Gerçek şu ki, orası Beytullah'tan bir parçadır. Fakat senin kavmin Kâbe'yi yaptıkları zaman, Hicr'i ayırdılar ve orayı Beytullah'tan çıkardılar.’ dedi” (Tirmîzî, “Hac”, 48; Şulul, 2018: 258).

3. Araplarda Hakemlik

Hz. Peygamber'in Kâbe hakemliğini ele almadan önce İslâm öncesi dönemdeki hakemlik mevzusuna ana hatlarıyla da olsa değinmenin Resûlullah'ın Kâbe hakemliğindeki rolünün daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacağını düşünmekteyiz.

Kabilecilik anlayışının hâkim olduğu, yazılı bir hukuk sisteminin olmadığı Câhiliye dönemi Arap toplumunda sistemli bir yargı merciinden söz etmek mümkün görünmemektedir. Kaldı ki düzenli bir yargı sisteminden bahsetmemiz için öncelikle bir devletleşme sürecinin gerçekleşmiş olması gerekmektedir. Çünkü devletle yönetilmeyen toplumlarda insanlar kendi kurallarını örf ve âdetlerine göre belirlemektedirler. Tıpkı Câhiliye dönemindeki Arapların yaptığı gibi. Asabiyetin egemen olduğu bu dönemde insanların yargı anlayışlarının da buna göre şekillendiği anlaşılmaktadır. Zira İslâm öncesi dönemde Araplar, aralarında çıkan her problemin çözümü için kâhin ve hakemlere başvurmaktaydılar. Taraflar birbirleriyle uzlaşamadıkları ve aile başkanlarının ya da akrabalarının da meseleyi çözemedikleri durumlarda bu kimselere başvurmaktaydılar (Hamidullah, 2014: 716). O dönemde bu işle özellikle ilgilenen çok sayıda kâhin/kâhine ve hakem bulunmaktaydı. Kaynaklarda Câhiliye döneminde hakemlik yapan pek çok isim zikredilerek o dönemdeki hakemlerin adları liste halinde sıralanmaktadır. Bu isimler arasında Temîm kabilesinden Eksem b. Sayfî, Hâcib b. Zürâre, Akra' b. Hâbis, Hâşimoğullarından Hz. Peygamber'in dedeleri Hâşim, Abdülmuttalib, amcası Ebû Tâlib (İbn Habîb, ty.: 132-133; Cevâd Ali, 1993: 5/637; Âlûsî, ty.: 1/323-324; Apak, 2010: 144-145),⁸ Ümeyyeoğulları'ndan Harb b. Ümeyye, Ebû Süfyân b. Harb gibi kişiler yer almaktadır. Ancak hakemlerin yalnızca erkeklerden olmadığı kadınların da bazı meselelerin çözümü için hakemlik yaptıkları bilinmektedir ki kaynaklarda onlardan bazılarının da isimlerine yer verilmektedir. Suhr bt. Lukmân, Hind bt. Hasen, Cum'a bt. Hâbis, Husayle bt. Âmir b. Zarib gibi o dönemde ünlü olan kadın hakemlerden oldukları nakledilmektedir (Cevâd Ali, 1993: 5/638-639).

Hakemlik diye bir kurumdan bahsetmenin mümkün olmadığı bu dönemde aralarındaki meseleyi halledemeyen davacılar istedikleri hakeme bizzat kendileri gitmekteydi (Hamidullah, 2014: 717). Kaynaklarımızda bunun birçok örneği bulunmaktadır. Misal verecek olursak Kusay'ın birlikleri ve Huzâalıların liderleri arasında yaşanan şiddetli savaşın ardından Şeddâh el-Kinânî adında bir yabancı hakemliğinin kabul edildiği aktarılmaktadır (Ezrakî, 2012: 36; Âlûsî, ty.: 1/330; Hamidullah, 2014: 717). Aynı şekilde Hz. Peygamber'in dedesi Abdülmuttalib ve Kureyşliler arasında yaşanan zezem kuyusuna ortak olma hakkındaki anlaşmazlıkta Benî Sa'd kabilesinden kâhine bir kadına başvurmak için yola çıktıkları nakledilmektedir (İbnü'l-Cevzî, 1992: 2/208; Gökhan, 2017: 83). Bununla birlikte Abdülmuttalib ve Harb b. Ümeyye arasında anlaşmazlık yaşandığı ve bunun üzerine tarafların Necâşi'nin hakemliğinde restleşmek üzere anlaştıkları fakat Necâşi'nin bunu kabul etmeyerek (İbn Sa'd, 2001: 1/68; İbnü'l-Esir, 1987: 1/552-553) aralarında hakem olması için Nüfeyl b. Abduluzzâ'yı görevlendirdiği anlatılmaktadır (Taberî, 1966: 2/253). Abdülmuttalib'in, oğlu Abdullah'ı kurban etmemek için Secâh adında bir kâhineye gitmesi de bu hususta bir başka örnek olarak karşımıza çıkmaktadır (İbn İshâk, 1976: 14; İbnü'l-Cevzî, 1992: 2/199).

⁸ Câhiliye döneminde Arap toplumunda hakemlik ve hakemlerle ilgili detaylı bilgi için bkz. (İbn Habîb, ty.: 132-137; Cevâd Ali, 1993: 5/637-652; Âlûsî, ty.: 1/308-344).

Yukarıda zikrettiğimiz rivayetler bağlamında hakem tayin edilen kişinin farklı bir kabileye mensup olabileceği gibi farklı bir dini de benimseyebileceği anlaşılmaktadır. Bu şekilde Araplar farklı bir kabileden ya da dinden olan bir kimsenin hakemliğine müracaat ederek mutlak tarafsızlığın gerçekleşeceğine inanmaktaydı (Apak, 2014: 233).

İslâmiyet'ten önceki dönemde toplumdaki meselelerin halli için kendisine başvurulmuş hakemlerin sıradan kişiler olmadığı anlaşılmaktadır. Zira hakem tayin edilecek kişinin yaşlı, şeref sahibi, tecrübeli, güvenilir olmasının yanı sıra akıl, anlayış, adalet, dirayet, sahibi kimseler olmasına da dikkat edilmekteydi (Cevâd Ali, 1993: 5/635, 638). Ayrıca hakemlerin dönemin örf ve âdetlerine göre yün elbise giyip sarık takmaları gerektiği de ifade edilmektedir (Hamidullah, 2014: 717-718).

Davaların görülmesi için hakemlere belirli bir yer tahsis edilmiş değildi. Davalar genellikle hakemlerin evinde görülmekle beraber sorunlar bazen de kabilelerin toplantı yerlerinde çözülmekteydi. Ayrıca Câhiliye dönemi Arap toplumunda yazılı hukuk bulunmadığından hakemler kendi görüşlerine ya da örf ve âdete göre hüküm vermekteydiler (Apak, 2014: 234-235).

Tüm bunların yanı sıra hakemlerin verdikleri kararların bağlayıcı olmadığı anlaşılmaktadır. Çünkü hakeme müracaat eden taraflar hakemin verdiği karara razı olabildikleri gibi diledikleri taktirde hakemin kararına uymayabilmekteydiler (Aksu, 2005: 41).

Câhiliye döneminde hakemlik konusuna genel hatlarıyla temas ettikten sonra şimdi de Hz. Peygamber'in Kâbe hakemliği olayına ve bu olay özelinde onun Câhiliye hakemleri gibi bir hakem olup olmadığı mevzusuna değineceğiz.

4. Hz. Muhammed'in Kâbe Hakemliği

Ficar Savaşlarından on beş sene sonra miladi 605 yılında, Hz. Muhammed otuz beş yaşında iken gerçekleşen Kâbe'nin yeniden inşa edilmesi olayında (İbn İshâk, 1976: 84; Belâzûrî, 1996: 1/108; Taberî, 1966: 2/287; İbnü'l-Esîr, 1987: 1/572; Âlûsî, ty.: 1/232; Heykel, 1945: 56; Hasan, 1987: 1/101). Kureyş'ten her kabile kendi yapacağı yeri belirleyip binayı yapmaya başladılar. Hacerülesved'in (rüknün) bulunduğu yere geldiklerinde, Hacerülesved'in kaldırılması hususunda kabileler anlaşmazlığa düştüler (Zührî, 1981: 41; İbn İshâk, 1976: 86-87; İbn Hişam, 2005: 1/196-197; İbn Sa'd, 2012: 1/121; Belâzûrî, 1996: 1/109; İbnü'l-Esîr, 1987: 1/573; İbn Kesîr, 1997: 2/299).

Yaşanan anlaşmazlığı çözüme kavuşturamayan Kureyşliler dört ya da beş gece bu şekilde beklediler. Ardından Harem-i Şerif'te toplanarak durumu istişare ettiler ve birbirlerine karşı insafli davrandılar. Bazı anlatılara göre Kureyş'in efendileri arasında yer alan Mahzûm kabilesinin reisi Ebû Ümeyye b. el-Muğîre Kureyşlilere "Ey Kureyş topluluğu! Aranızdaki ihtilafı, Harem-i Şerif kapısından ilk girecek kimsenin halletmesini kabul edin" diye bir teklifte bulunur (İbn İshâk, 1976: 87; İbn Hişam, 2005: 1/197; Belâzûrî, 1996: 1/109; Taberî, 1966: 2/290; İbn Kesîr, 1997: 2/303; Demircan, 2017: 182; Öğüt, 1996: 433). Ancak kaynakların bir kısmı bu teklifi yapan kimsenin ismini vermezken (Zührî, 1981: 41; İbn Sa'd, 2012: 1/121; Hasan, 1987: 1/101; Hamidullah, 2014: 74; Avcı, İdris, 2016: 49; Azimli, 2010: 99). bazıları "içlerinden yaşlı birisi" diye ifade eder (Hizmetli, 2011: 202). Netice itibariyle tüm kabileler yapılan teklifi kabul ettiler. Ardından kendileri için önem arz eden kararı vermek üzere kapıdan girecek ilk kişiyi beklemeye başladılar. Bekleyişlerinin akabinde kapıdan içeri ilk giren Hz. Peygamber oldu. Onu gören Kureyşli kabileler "Bu, kendisine güvenilen kimsedir, aramızda vereceği hükme razıyız" dediler. Resûlullah onların yanına gelince söz konusu durumu kendisine izah ettiler. Hz. Peygamber de bunun üzerine bir örtü getirmelerini isteyince onlar da bir örtü getirdiler. Hz. Peygamber kendi elleriyle Hacerülesved'i örtünün üzerine koyup "Her kabile örtünün bir tarafından tutsun, sonra da hep birlikte kaldırsın" dedikten sonra onlar da hep birlikte onu kaldırıp Hacerülesved'i yerine yerleştirdiler. Daha sonrasında binanın yapımı tamamlandı. Bu şekilde aralarındaki husumeti Hz. Muhammed çözdü (İbn İshâk, 1976: 87-88; Belâzûrî, 1996: 1/110; Taberî, 1966: 2/290; İbnü'l-Esîr, 1987: 1/573; İbn Kesîr, 1997: 2/ 300; Türker, 2008: 127; Yücel, 2016: 38; Dindi, 2019: 60). Bununla birlikte bazı kaynaklarda Hz. Peygamber'in Hacerülesved'i koymak için yere sırtındaki abasını çıkarıp serdiğine dair rivâyetler de mevcuttur (İbn Hişam, 2005: 1/197; İbn Sa'd, 2012: 1/121; Hasan, 1987:

1/101; Apak, 2010: 142; Sarıçam, 2011: 72).

İbn Sa'd'da yer alan malumata göre ise Kureyşli söz konusu kabileler Benî Şeybe (Bâbüsselâm) kapısından ilk olarak kim girerse Hacerülesved'i o kimsenin yerine koyması hususunda anlaşılabilir. Bunun üzerine Resûlullah kapıdan girince onun el-Emîn olduğunu söyleyip vereceği hükme razı olduklarını ifade ettiler. Rivâyetin gerisi İbn İshâk'ta geçenle aynı olmakla birlikte buna ilaveten Hz. Peygamber'in Hacerülesved'i yerden kaldırmak üzere "Kureyş'in her hanesinden bir adam gelsin" dediği aktarılır. Bunun üzerine Benî Abdumenâf'tan Utbe b. Rebi'a, diğer kabileden Ebû Zem'a'nın, bir diğerinden Ebû Huzeyfe b. El-Muğire'nin, başka bir kabileden ise Kays b. el-Adî'nin gittiği nakledilir (İbn Sa'd, 2012: 1/121; Şulul, 2018: 257).

İbn Sa'd, Hz. Peygamber'in Hacerülesved'i yerine koyduktan sonra Necidli bir adamın Peygamber'e Hacerülesved'i bağlaması için bir taş vermeye gittiğini aktarır. Ancak Abbâs b. Abdülmuttalib "Hayır" diyerek bu adamı uzaklaştırır. Akabinde ise kendisinin Hz. Peygamber'e bir taş verdiğini, Resûlullah'ın, Abbâs'ın verdiğini bu taşla Hacerülesved'i yerinde sabitlediğini bildirir. Necidli kendisine bu şekilde davranılmasına kızar. Bunun üzerine Hz. Muhammed ise "bizimle birlikte burada Kâbe'yi inşa eden herkes bizdendir" der. Necidli "Hayret doğrusu! Şerefli, akıllı, zengin ve yaşlı bir topluluk, yaşı en küçük, malı en az bir adama güvenip en değerli işlerinde ve korumalarında, hepsi onun hizmetçisi gibi onu kendilerine başkan yapmışlar. Vallahi o zat, onları gruplara ayıracak, aralarındaki şan ve şerefi paramparça edecektir" diye söylenir. Necidli bu kimsenin İblis olduğuna dair rivâyetler mevcuttur (İbn Sa'd, 2012: 1/122; Şulul, 2018: 257). Azimli, bu tür rivâyetlerin Necidlileri karalama adına sonradan uydurulduğunu ifade eder (Azimli, 2010: 100). Bunun yanı sıra rivâyette Necidlinin Hz. Muhammed'in ileride Peygamber olacağına yönelik -dolaylı da olsa- söyleminin bu rivâyetin de tebşirat bakımından sonradan üretilen anlatılardan olduğunu gösterir. Zira Kur'ân "Gaybın anahtarları Allah'ın yanındadır; onları ondan başkası bilemez..." (el-En'âm, 6/59), "...Gaybı bilmek Allah'a mahsustur..." (el-Yunus, 10/20) âyetleri Allah'tan başka kimsenin gayb hakkında bir bilgiye sahip olmadığını/olmayacağını özellikle vurgular. Ayrıca Necidli bu kimsenin rivâyetlerde İblis olarak belirtilmesi de çok gariptir. Zira İblis insanlar için görünmeyen âleme ait varlıklardandır ve onun bu dünyaya insanların kılığına girerek gelmesi de düşünülemez. Allah ona böyle bir fırsatı verdiğini Kur'ân'da da belirtmez. Onun yerine insanların apaçık düşmanı olduğunu özellikle ifade eder (el-Bakara, 2/168; el-A'raf, 7/17). Tüm bunlarla birlikte rivâyette Hz. Peygamber'in Necidli'nin kızması üzerine söylediği "Bizimle birlikte burada Kâbe'yi inşa eden herkes bizdendir" sözü de düşündürücüdür. Burada sanki Resûlullah kabilesi üzerinde söz hakkına sahip, onlara liderlik eden bir kimse edasıyla konuşulmaktadır. Ancak Hz. Muhammed'in Peygamberlikten önce bu şekilde liderlik vasfı taşıdığından bahsetmek mümkün değildir.

Burada şunu ifade etmeliyiz ki yaygın kanaat, Hz. Peygamber'in Kâbe hakemliğinin tesadüfi olarak gerçekleştiği yönündedir. Ancak İbn Sa'd'da yer alan bir rivâyette Resûlullah İslâm öncesi dönemde Arapların hakemliğine başvurduğu bir kimse olarak aktarılmaktadır (İbn Sa'd, 2001: 1/157; İbn Seyyidinnâs, 1986: 2/427; Halebî, 1980: 1/236; Erul, 2013: 39; Dindi, 2014: 436-439; Dindi, 2019: 60). Hz. Peygamber o gün Kâbe'nin önünden rastgele geçmiş olsa da Kureyşlilerin onun hakemliğini kabul etmeleri onun Mekke'deki hakemlerden biri olduğu ihtimalini akla getirmektedir. Aslında şans eseri olay yerine gelmeseydi onun hakemliğinden bahsedemeyecektik. O gün Benî Şeybe kapısından ilk giren kişinin Resûlullah oluşunun kabilesi arasında büyük bir sevince neden olduğu görülmektedir. Bunun sebebi ise yer yer ısrarla vurgulayacağımız gibi güvenilir yani el-Emîn bir kimse olmasından ötürüydü.

Yukarıda da ifade ettiğimiz üzere Câhiliye devrinde insanların kendi aralarında çözemedikleri meselelerinin halli için başvurdukları hakemler bulunmaktaydı. Ancak Hz. Peygamber'in Câhiliye hakemleri gibi işi meslek edinmediğini söylemekle birlikte insanların bazı olaylarda kendisinin görüşüne başvurduğu kanaatindeyiz ki Kâbe hakemliği olayı bunun bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Kendisine Peygamberlik verildikten sonraki süreçte onun bu durumunun tabiri caizse resmileştiği görülmektedir (en-Nisa 4/59; en-Nisa 4/65; en-Nur 24/48-51).

Resûlullah'ın hakemlik rolünün Câhiliye hakemlerinin rolünden farklı olduğunu, tarafların söz

konusu meselenin çözümü için kendisine özellikle başvurulana bir kimse olmadığını söyleyebiliriz. Buna ilaveten Hz. Peygamber'in kendi dönemindeki insanlar tarafından hakem olarak görülmediğini belirtebiliriz. Nitekim kaynaklarda onun bu olay dışında hakemliğinden bahsedilmemesi de bizim bu düşüncemizi destekler mahiyettedir.

Velîd'in teklifi üzerine hakem tayinini itirazsız kabul eden söz konusu kabileler için hakemin kim olacağı da önemliydi. Hz. Muhammed'in onların aralarında hakem olması bu kimseler için sevindirici bir durumdu. Çünkü onun bugüne kadar yalanına şahit olmadıkları herkes tarafından biliniyordu. Bu sebeple o dönemde toplum tarafından "el-Emîn" olarak isimlendirilmişti (İbn İshâk, 1976: 88; Taberî, 1966: 2/290). Acaba Kureyşliler Hz. Muhammed değil de bir başkasının hakemliğini kabul edecekler miydi ya da kabul etseler bile vereceği karara itiraz etmeyecekler miydi? Yukarıda da değindiğimiz gibi hakemin vereceği karara uyup uymama taraflara kalmış bir durumdu. Bu anlamda hakemin kararının bağlayıcılığından söz edilemez.

Hz. Peygamber'in böylesi önemli bir sorunu çözme gibi meziyeti her ne kadar bazı araştırmacılar tarafından onun risâlet ve nübüvvetine bağlansa da (Bûti, 2016: 77) bunu doğru bulmadığımızı belirtmeliyiz. Zira o Kâbe hakemliği olayı sırasında nübüvvetle görevi bulunmamakla birlikte toplum içerisinde karakter ve ahlâk bakımından insanların takdirini kazanmış bir şahsiyet olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla söz konusu sorunu çözmesi Hz. Peygamber'in nübüvvetinden ziyade onun beceri ve zekâsı ile ilgili bir durum olarak anlaşılmaktadır. Yani illaki böyle bir meziyete sahip olmak için peygamber ya da peygamberliğe hazırlık sürecinin olması gerekmez.

Kaynaklarda yer alan birtakım rivâyetlere göre ise Hacerülesved'i yerine yerleştiren kimse Abdülmutilib'in kendisi idi. Hassan bin Sabit'ten nakledildiğine göre Kâbe'nin yapılışı sırasında Abdülmutilib duvarın üstünde kaşları çatık bir durumda oturuyordu. O esnada Abdülmutilib'e doğru yükseltelen Hacerülesved'i kendisi yerine koydu. Ancak Ebû Ca'fer'den gelen bu rivâyete İbn İshâk şüpheyle yaklaşır ve Ebu Ca'fer'e şöyle der: "Şüphesiz bu hiç duymadığımız bir rivâyet. Onu Resulullah eliyle koydu" (İbn İshâk, 1976: 88). Rivâyetten de anlaşılacağı üzere Abdülmutilib ile ilgili rivâyetin yaygın bir anlatı olmadığını belirtmeliyiz. Muhtemelen râviler bu husustaki rivâyetleri karıştırmışlardır (Azimli, 2010: 99). Hacerülesved'i Hz. Peygamber'in kendi elleriyle yerine koyduğuna dair rivâyetin meşhur olduğu herkesin malumudur. Kanaatimize göre de bu olay Abdülmutilib'in vefatından çok sonra Resûlullah'ın bi'setine yakın bir dönemde gerçekleşmiştir. Zira Abdülmutilib vefat ettiğinde Hz. Peygamber 8 yaşında idi. Bu olaydan 27 yıl önce vefat etmişti (İbn İshâk, 1976: 47; Azimli, 2010: 99).

Hz. Peygamber Kureyş'in yeniden inşa ettiği bu yapıyı daha sonraki yıllarda Hz. İbrahim'in yaptığı temeller üzere tekrar bina etmek istemiş ancak bunu gerçekleştirememiştir. Bu konuyla ilgili olarak Hz. Peygamber "Eğer kavmim Câhiliye dönemine yakın olmasaydı, Hicr'in duvarını Beyt'e katmak ve Beyt'in kapısını yer seviyesine indirmek isterdim. Fakat duvarı (Hicr) Beyt'e eklemem ve Kâbe kapısını yer seviyesine indirmemden ötürü, onların gönüllerinin kırılmasından endişe ederim" (Buharî, "Hac", 42; Azimli, 2016: 110) demiştir.

Sonuç

İslâm öncesi dönem kabile savaşlarının yoğun olarak yaşandığı ve bu sebeple de pek çok insanın kanının döküldüğü bir dönemdir. Böylesi bir dönemde toplumda yargı ciddi anlamda önem arz eden bir mevzuymuştu. Araplarda yargı geleneğinin mevcudiyetinden bahsedilse bile onlarda sistemli, yazılı hale gelen bir yargıdan söz etmek mümkün değildir. Kâhin ve hakemler de örfe göre karar verirlerdi. Ancak onların kararları bağlayıcılığı olmadığından verilen karara uyup uymama tamamen kişilere veya kabilelere kalmaktaydı.

Hz. Muhammed'in Kâbe hakemliği olayı bu dönemde kendisine özellikle başvurulana hakemlerin üstlendikleri rolden tamamen farklı olarak vuku bulmuştur. Nitekim Hz. Peygamber'in kendisi hakem olmamakla birlikte o an kabilesinin sorununu çözen, güvenilir bir kimse olarak karşımıza çıkmaktadır.

Hz. Peygamber'in bu olayı tüm kabilelerin de itirazsız kabul edeceği bir şekilde çözüme kavuşturması onun kavmi nezdinde güvenilir bir kimse olduğunu bir kez daha ortaya koymuştur.

Bununla birlikte Mekke halkı onun ne kadar akıllı ve zeki bir kimse olduğuna da tanık olmuştur. Muhtemelen onlar onun bu özelliklerini daha önceden de bilmekteydiler ki onun kapıdan giren ilk kimse olmasına çok sevinmişlerdi.

Sonuç olarak kaynaklarda Hz. Peygamber'in Kâbe hakemliği anlatılırken onun "el-Emîn" özelliği ön plana çıkarılmaktadır. Ancak bazı kaynaklarda sanki toplumda daha önceden de sorunların halli için kendisine başvurulmuş bir kimse olarak lanse edilmektedir. Fakat Hz. Peygamber'in Kâbe'nin inşası esnasında yaptığı hakemliğinden onun genel anlamda Araplar arasında çıkan anlaşmazlıkları çözen yani bilhassa bu işlerle uğraşan, halk tarafından kabul gören bir hakem olduğu anlamı çıkarılmamalıdır. Resûlullah'ın Kâbe hakemliği olayının yalnızca rastlantı sonucu gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Zira Hz. Peygamber hakemlerin taşınması gereken özelliklerinin tamamını taşımadığı gibi Kâbe hakemliği dışında onun hakemliğine dair ilk dönem kaynaklarında açık bir rivâyet de yer almamaktadır.

Kaynakça

- Aksu, Z. (2005). *İslâm'ın Doğuşunda Toplumsal Realite Hukukî Ayetler ve İctihâdî Kaynaklar*. İlahiyat Yay., Ankara.
- Âlûsî, M. Ş. B. (ty.). *Bulûğu'l-Ereb fî Ma'rifeti Ahvâli'l-Arab*. (C. 1-3). Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, ts.
- Apak, Â. (2010). *Ana Hatlarıyla İslâm Tarihi (Hz. Muhammed Dönemi)*. İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Apak, Â. (2014). *Ana Hatlarıyla İslâm Öncesi Arap Tarihi ve Kültürü*. İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Avcı C. (2008). *Muhammedü'l-Emin Hz. Muhammed'in Peygamberlik Öncesi Hayatı*. İstanbul: Hayy Kitap.
- Avcı, C.&İdris, M. (2016). *Hiz. Muhammed'in Hayatı*. İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Avcı, C. (2018). *İslam Bizans İlişkileri (610-847)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Azimli, M. (2010). *Siyeri Farklı Okumak*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları.
- Azimli, M. (2016). *Câhiliyye'yi Farklı Okumak*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları.
- Balcı, İ. (2016). *Peygamberlik Öncesi Hz. Muhammed*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları.
- Belâzûrî, E. A. Y. b. C. (1996). *Ensâbü'l-Eşraf*. (C. 1-13). Beyrut: Dâru'l-Fikr.
- Buhârî. E. A. M. b. İ. (2002). *Sahîhu'l-Buhârî*. Beyrut: Daru İbn Kesîr.
- Bûtî, R. (2016). *Fıkhu's-Siyre*. (Atik Aydın Çev.). İstanbul: Dönem Yayınları.
- Cevâd A. (1993). *el-Mufasssal fî Tarihi'l-Arab Kable'l-İslâm*. (C. 1-10) Bağdat: yy.
- Çağatay, N. (1989). *İslâm Dönemine Dek Arap Tarihi*. Ankara: TTK Yayınları.
- Çelikkol, Y. (2013). *İslâm Öncesi Mekke*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları.
- Demircan, A. (2017). *Siyer*. İstanbul: Beyan Yayınları.
- Dindî, E. (2014). *Kur'an'da İslâm Öncesi Kültürün İzleri*. [Doktora Tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Dindî, Korkut. *Siyer Kur'an İlişkisi –Mekke Dönemi-*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2019.
- Erul, B. (2013). *Siret Tedkikleri*. Ankara: Otto Yayınları.
- Ezrakî, E. V.M. b. A. b. A. el-Ezrakî. (2002). *Ahbâru Mekke vemâ câe fihâ min el-Âsâr*. (C. 1-2). Mekke: Mektebetü's-Sekâfe.
- Gökhan, N. (2017). *Câhiliye Toplumunda Kureyş Kadını* [Yüksek Lisans Tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Günaltay, Ş. (1997). *İslâm Öncesi Araplar ve Dinleri*, (M. Mahfuz Söylemez-Mustafa Hizmetli Sad.). Ankara: Ankara Okulu Yayınları.

- Halebî, A. b. B. İ. (1980). *es-Sîretu'l-Halebiyye fî Sîreti'l-Emîni'l-Me'mûn*. (C. 1-3). Beyrut: Dâru'l-Ma'rife.
- Hamidullah, M. (2014). *İslâm Peygamberi* (Mehmet Yazgan Çev.). İstanbul: Beyan Yayınları
- Hamidullah, M. (2017a). *İslâm Tarihine Giriş* (Ruhi Özcan Çev.). İstanbul: Beyan Yayınları.
- Hamidullah, M. (2017b). *Allah'ın Elçisi Hz. Muhammed* (Ülkü Zeynep Babacan Çev.). İstanbul: Beyan Yayınları.
- Hasan, İ. H. (1987). *Siyasî-Dinî-Kültürel-Sosyal İslâm Tarihi* (İsmail Yiğit-Sadrettin Gümüş Çev.). (C. 1-6). İstanbul: Kayıhan Yayınları.
- Heykel, M. H. (1945). *Hazreti Muhammed Mustafa*. (Ömer Rıza Doğrul Çev.). İstanbul: Ahmet Halit Kitabevi.
- Hizmetli, S. (2011). *İslâm Tarihi –İlk Dönem-*, Ankara: Ankara Okulu Yayınları.
- İbn Habîb, E. C. M. b. H. el-Bağdâdî. (ty.). *Kitâbü'l-Muhabber*. Beyrut: Dâru'l-Afâki'l-Cedide.
- İbn Hişâm, E. M. A. b. E. el-Hımyerî. (2005). *es-Sîretu'n-Nebeviyye*. (C. 1-2). Beyrut: Dâru İbni Kesîr.
- İbn İshâk, M. İ. b. Y. (1976). *Sîretu İbn İshâk*. Fas: Matbaâtu Muhammed el-Hâmis.
- İbn Mâce, E. A. M. b. Y. el-Kazvînî. (1954). *Sünenu İbn Mâce*. Kahire: Dâru ihya el-Kutubi'l-Arabiyye.
- İbn Kesîr, E. F. İ. b. Ö. el-Kureysî (1997). *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, (C.1-25). Beyrut: Mektebetü'l-Ma'arif.
- İbn Sa'd, M. b. S. b. M. H. B. (2012). *Kitâbü't-Tabakâti'l-Kebîr*. (C. 1-11). Kahire: Mektebetü'l-Hancî.
- İbn Seyyidinnâs, E. F. M. b. M. el-Ya'murî. (1986). *Uyûnu'l-Eser fî Funûni'l-Meğâzi ve's-Şamâil ve's-Siyer*. (C. 1-2). Beyrut: Müessesetü İzzedîn.
- İbnü'l-Cevzî, E. F. A. b. A. b. M. b. Cevzî. (1992). *el-Muntazam fî Târihu'l-Mulûk ve'l-Umem*. (C. 1-17). Beyrût: Dâru'l-Kütbi'l-İlmiyye.
- İbnü'l-Esîr, E. H. İ. A. b. M. b. M. eş-Şeybânî el-Cezerî. (1987) *el-Kâmil fi't-Târih*. (C. 1-10). Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir. (C. 1-V). (2014). Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Lings, M. (2010). *Hz. Muhammed'in Hayatı*. (Nazife Şişman Çev.). İstanbul: İnsan Yayınları.
- Mevdudî. (2016). *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber'in Hayatı*. (Ahmet Asrar Çev.). İstanbul: Pınar Yayınları.
- Öğüt, S. (1996). Hacerülesved. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. (C. 14, s. 433-435). TDV Yayınları.
- Önkal, A. (1993). Cürhüm. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. (C. 8, s. 138). TDV Yayınları.
- Sarıçam, İ. (2011). *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Süheylî, A. b. A. b. A. b. E. H. el-Has'amî. (1997). *er-Ravzü'l-Ünüf fi Şerhi es-Sireti'n-Nebeviyye li İbn Hişâm*. (C. 1-4) Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- Şulul, K. (2018). *Son Peygamber Hz. Muhammed'in Hayatı*. İstanbul: Siyer Yayınları.
- Taberî, E. C. M. b. C. 1966. *Târihu'l-Umem ve'l-Mülûk (Târihu't Taberî)*. (C. 1-11). Mısır: Dâru'l-Maârif.
- Tirmizî, E. İ. M. b. İ. (1996). *el-Câmiu's-Sahîh*. (C. 1-6). Beyrut: Dâru'l-Ğarbi'l-İslâmî.
- Uslu, R. (1998). Hums. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Cilt. 18, s. 364-365). TDV

Yayımları.

- Ünal, S. (2001). Kâbe. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Cilt. 24, s. 14-21). TDV Yayınları.
- Yıldırım, F. (2018). *Hz. Peygamber Döneminin İktisadi Yapısı* [Doktora Tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Yücel, İ. (2016). *Peygamberimizin Hayatı*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Zührî, M. b. M. b. A. b. Ş. (1981). *Kitâbü'l-Meğâzî*. Dımaşk: Dâru'l-Fikr.

Extended Abstract

It is not possible to talk about an institutional judicial system in societies where statehood has not yet taken place. Therefore, these societies, which try to exist without a state, try to organise their judicial systems according to their own customs and traditions. Just like in the pre-Islamic Arab society. As is known to everyone, the Arabs of the Jahiliyya period were governed by tribalism. For this reason, there was no institutional and binding judicial authority for the solution of the problems arising in the society. In this society where there was no judicial system, the problems that occurred were solved in two ways. The first one was the reconciliation of the people or tribes to solve the problem among themselves or the solution of the problem by family elders, relatives or tribal leaders. The second was to resort to arbitrators or priests for the solution of all kinds of problems that became too serious to be solved among themselves. Since there were many people in the society who were interested in this matter, people could go to any arbitrator they wanted. However, people could also appoint anyone from among themselves as an arbitrator. However, even though people applied to the arbitrators according to their wishes, they were not obliged to comply with the decisions of the arbitrators since they did not have any sanctions. Therefore, it does not seem possible to talk about the binding force of the arbitrators' decisions on the parties, except for the commitments they made when they went to the arbitrator. In our classical sources of Islamic history, it is possible to find many narrations that the Arabs of the Jahiliyyah period resorted to arbitrators or diviners to solve their problems, and we have mentioned a few examples in this study.

When we look at the narrations in our sources about the Prophet's arbitration at Ka'ba, we see that his "al-emin" characteristic is emphasised in them. However, in some sources, it is seen that the Prophet Muhammad, like other arbitrators in the pre-Islamic period, is accepted as a person who was previously consulted for the solution of problems in the society. However, it does not seem possible to infer from the Prophet's arbitration during the construction of the Kaaba that he was an arbitrator who resolved disputes among the Arabs in general, that is, an arbitrator who was especially engaged in these matters and was accepted by the people. It is understood that the incident of the Prophet's arbitration of the Ka'bah was a random event that took place in a completely different way from the roles that the people who were specially interested in this work assumed in society. As a matter of fact, although the Prophet did not possess all the qualifications required of arbitrators in the Jahiliyyah period, there is no clear narration in our early sources that he acted as an arbitrator other than the Ka'ba arbitration. Moreover, in our early sources, while the names of the people who served as arbitrators in the pre-Islamic society are listed, some of the Prophet's ancestors are included, but we cannot find his name in these lists.

It is understood that the Prophet entered the gate of Hijr by chance (in accordance with Allah's will) at that time without being aware that he would be the arbitrator in the solution of the problem between the tribes regarding the placement of the Hajar al-Aswad stone in its place. However, as an individual belonging to the Jahiliyyah society, he was aware of the customs and traditions of his own society, so he did not refuse the arbitration request requested from him and resolved an incident that grew to the point of perhaps causing a war between the tribes. In addition to all these, the Prophet's handling of this event, which was important for the Arabs, in a way that all tribes accepted without objection, once again revealed that he was accepted as a reliable person among his people. In addition, on the occasion of this incident, the Meccan polytheists witnessed how intelligent and practical he was. The Meccans must have known these qualities of the Prophet Muhammad beforehand, for when they saw that he was the first person to enter the door, they were delighted and called him "al-'Amin".

We have limited our research to the rebuilding of the Ka'bah by the Quraysh, the Prophet's role as an arbitrator in this process, and the criticism of some narrations about the Ka'bah and Hajar al-Aswad, which are considered sacred in this context.

In line with the scope described above, the aim of our research is to reveal whether the Prophet's arbitration was different from the arbitration in the pre-Islamic Arab society. In this sense, we would like to state that the narrations about the Messenger of Allah's arbitration at Ka'ba constitute the main basis of our research. In addition, our other aim is to evaluate the narrations related to our subject in the sources in accordance with the historical context and to transfer them to the reader by analysing them with the historical method. In line with these aims, we gathered the narrations on the subject in the literature, especially in the early Islamic historical sources. Then, after touching upon the incident of the Prophet Muhammad's arbitration of the Kaaba in the context of these narrations, we endeavoured to criticise the narrations. Because there are different opinions about the Prophet's said arbitration. In order to contribute to a more accurate understanding of the subject in the reader's mind, we tried to evaluate the narrations by comparing the narrations about the Prophet's arbitration of the Kaaba with the roles of the arbitrators in the Jahiliyyah period. In this way, we have endeavoured to determine how the aforementioned issue is handled in classical sources and contemporary works and to reveal the differences and contradictions, if any, between the narratives about the incident. However, before doing this,

we have evaluated the narrations by revealing the background of the narrations in question by including some narratives about Hajar al-Aswad and of course the Ka'bah, which were considered sacred by the pre-Islamic Arab society, which were important enough to cause the incident to reach the dimensions of a fight and to cause the Prophet Muhammad to act as an arbitrator. In this way, we tried to contribute to the understanding of these narrations by the reader.